

kezd meg a lovagrendben noviciátusát, melynek betöltése után az ünnepélyes lovagvá-útésben részeseül s a rend profesz-lovagjává felavattatik, mely minőségben — a megnyitó aperturához képest időközben országos vagy nagykommentátorra, nagykapituláriussá vagy tanácsvezérré előléphetvén — a nagy- és németmesteri szék megüresedéseig megmarad, a mikor is nagy- és németmesternek megválasztatva, ünnepélyesen intronizáltatik. Ha a nagy- és német-mester magasabb életkor ért el, a rendben szolgáló ifjabb főherceg a nagy- és németmester-ség koadjutorának nevezetik ki. A lovagrend újraszervezése óta a következő es. k. főhercegek foglalták el a nagy- és németmesteri széket: II. Miksa Ferenc (1780—1801.), Károly Lajos (1801-ben; lemondott 1804-ben), Viktor Antal (1805—1835.), III. Miksa József (1835—1863), jelenleg pedig Vilmos főherceg (1863). Az ő utána következő nagy- és németmester pedig Jenő főherceg, a korán elhunyt Károly Ferdinánd főhercegnek fia, kit atyja halála után Albrecht és Vilmos főhercegek vettek atyai gondnokságuk alá.

Az ifjú Jenő főherceg 1863. május 21-én született s most tölti be 25-ik évét. Eddig mint lovastiszt Nagy-Szebenben, Pardubitzban és Közszegen tett eleget katonai kötelezettségének s két éven át a hadi iskolának kötelezettségének s két éven át a hadi iskolának is szorgalmas nyilvános tanulója volt, ép úgy végezvén az összes tanulmányokat s letévén a vizsgálatokat, mint bárki más és szerzett ismeretei czimén érte az a kitüntetés, hogy a vezérkarhoz osztatott be, a mi rajta kívül más főherceggel nem történt. Jenő főherceg különben is a híres hadvezérnek, Károly főhercegnek unokaöccse, ki Aspernél I. Napoleont legelőször győzte le, hadserégét futásra kényszerítvén, s így szinte természetes, hogy a hadi iskolát kitűnő sikerrel végezte. A mellett szenvedélyes kedvelője az egyházi zenének és énekeknek. Mikor két év előtt az 5. huszárezreddel Pardubitzban feküdt, az ottani zsidó kántornál vett oktatást az éneklésben, s később báró Rokitszky tanár vezetése alatt képezte magát tovább. Jenő főherceg lovagvá útése a német rendre nézve jelentőségeltjes időpontban történik, a mennyiben a lovagrend közelebb üli meg fennállásának 700 éves jubileumát.

A profesz-lovagvá való felavatás, beöltöztetés és az ünnepélyes lovagvá útés a német lovagrendnél egészen középkori, felette érdekes ceremónia és pompa kifejtése mellett tartatik meg. A német rend bécsi házában temploma e czélra szűknek bizonyulván, az ünnepély az Augustinusok templomában ment végbe. Az 1887. január hó 11-ikén délelőtt történt szertartásra az uralkodó-család tagjain kívül csak a német lovagrend lovagai és Mária-vitézei hivattak meg s a részükre fentartott külön helyen foglaltak állást az ünnepély alatt, míg a templom másik része a belépti jegyekkel bíró előkelő közönség számára tartott fenn.

A felavatás, beöltöztetés és az ünnepélyes lovagvá útés a következő szertartással megy végbe:

A meghatározott időben megjelennek a kijelölt helyiség előcsarnokában a lovagrend házi tisztjei, a cselédség, a lovagjelölt ezüstsattos cipőben, középkori fekete bársonyruhában és apát-köpenyben, kard és érdemjel nélkül, két felesküvő tanúja és pajzshordó kíséretében, továbbá a jelölt közeli rokonai.

A szertartás helyén a nagymester, körülállva a rend lovagai által, várja a belépő menetet. Rövid ima után a káptalani titkár a recessust állítja ki, minek megtörténtével a lovagjelölt a nagymester elé lép felesküvő tanuival, mely utóbbiak most a jelölt leszámazási ősi tábláját az asztalra teszik, a következő szavakkal kérve a jelölt felavatását és szabályszerű beöltöztetését: «Főtisztelendő és fenséges főherceg, legkegyelmesebb nagymester úr! Főtisztelendő, méltósá-

gos és nagyságos káptalan! Mi, a magas német lovagrend jelöltje, ő es. es. kir. fensége Jenő főherceg, Magyarország királyi hercege által felkért felesküvő tanuk ezennel átnyújtjuk nevezett lovagjelölt urnak legkegyelmesebben approbált ősi tábláját, kijelentvén, mikép képesek vagyunk ezen ősi tábla helyén voltát hitünkkel és nemesi szavunkkal megerősíteni. Kegyeskedjék tehát nevezett lovagjelölt urat, a ki noviciátusát immár kitöltötte, a rendbe fölvenni s őt a dicső ősi szokás szerint a lovagvá-útéssel megkegyelmezni, mely kegyért ő eleve fogytáig háladatos leendő, szüntelenül oda igyekezzék, hogy a nagymester és a rend iránti köteles hűséget és engedelmisséget meg ne szegje.»

A nagymester erre azt a választ adja, hogy e kérelmet megfontolja s az eredményt majd közölni fogja a tanukkal. Miután a káptalan is beleegyezést adta, visszakísérik a jelöltet a terembe, kihez most a nagymester ekként szól: Különösen kedvelt barátom és rokonom! Kifogástalan önmegszármazása és egyéb kiváló tulajdonságai folytán tudtára adom, hogy a dicső német lovagrendbe való fölvétele kapitulariter előn határozva. Azonban mielőtt ez megtörténik, még néhány kérdésre kell válaszolnia. Erre aztán tudatja a jelölttel, «hogy az, a ki a német rendbe fölvétni akar, 16 nemes öst mutasson ki, mert csak az vétetik fel, a ki ily módon bizonyítja, hogy igazi és méltó lovagvá, hogy testalkatra nézve egyenes növéssé, testi hiány vagy titkos sorvadás nélkül való, hogy idegen katonai vagy állami szolgálta nem lépett, hogy a 24-ik élet évét már elérte, nehézségekkel nincsenek, annyi vagyonnal bír, hogy magával a rendbe teljesen felszerelt harci paripát és egy lovagpánczélt sisakkal és pajzssal hozhat, hogy előéletére tiszta, halálos ellenségek nincsenek, hogy a lovagrendre vonatkozó minden titkot a legszigorubbán megőriz, betegeket, szűkölködőket és gyámoltalanokat támogat és haláláig a rendben marad.»

A jelölt válasza után arról értesíti őt a nagymester, hogy adott válasza teljesen kielégítő, hogy azonban ősi szokás szerint fölvételét még egyszer kell kérelmezni. A lovagjelölt most a káptalani asztal előtt térdre ereszkedik, kérelmét a következőleg ismételvén: «Főtisztelendő és fenséges nagymester! Főtisztelendő és nagyságos, kegyes lovag urak! Istenre, boldogságos szűz Máriára és lellem üdvére fölkérem önöket, vegyenek be a dicső és hatalmas német lovagrendbe.» A nagymester a térden állónak ezt válaszolja: «Meghallgattuk terjedmedét, ámde a rend neked csak vizet, kenyert és alázatos ruhát ígérhet; de ha jobb sorsot nyernél, ezt alázattal köszönd meg Istennek, szűz Máriának s dicső lovagrendünk nagylelkűségének!»

A felesküvő tanuk most kezét szorítanak a nagymesterrel s egyenként esküsznek: «Esküszöm, mikép mást nem tudok, mint hogy Jenő főherceg ő es. es. kir. fensége csakugyan az, a kinek őt a világ ismeri, azaz lovagszerű, tornaversenyképes (tournoi-fähig), önmegszármazási méltó lovagvá. Isten engem úgy segéljen és minden szentek!» Aztán az asztalra teszik a reverszálisokat, az alapszabályi díjak nyugtáit és aranypénzben két fekete bársony zsebkönyvet és a harci paripát és a pánczélt árát. A lovagjelölt most letérdel a nagymester előtt s az általa előmondott fogadalmat teszi le: «Ígérem és fogadom testem szeplőtlenességét és azt, hogy vagyontalor akarok maradni. Fogadok engedelmet és hűséget Istennek és Boldogságos szűz Máriának, valamint nektek, a kik mesterek és főnökök vagytok a rendben, valamint utódjaitoknak is. Esküszöm továbbá, hogy a jeruzsálemi német ház és ispotály lovagrendjét ősi szokás szerint védelmezni fogom halálomig!»

Enne megtörténte után a menet a templomba vonul, mialatt a choruson «Felvonulás»-t fújnak. A jelölt a sekrestyében leteszi fekete ruháját s az apát-köpenyt, felkötve a pánczélt s a lovag-sarut sarkantyú nélkül; fejére a fekete és fehér tollas sisakot teszi, félig becsukott rostélylajjal; összekulcsolt kezeiben olvasót tart. A jelölt pajzsvívó az oltárhoz viszik a jelöltnek fekete-fehér fátvöllal szegélyezett czimerpajzsát, fekete vánkoston a lovagrendi fehér köpenyt fehér kereszttel, a rend lovagkeresztjét, a kardot s a sarkantyút, s átadják a lelkesnek, mi alatt a jelölt egy fekete posztóval leborított helyre lép s ott állva marad. A «Glória»-nál a jelölt aranypénzből álló ajándékot áldoz, az «Evangelium»-nál lép a nagymester trónjáról az első lépcsőre, a rend-

lovagok az oltár felé fordulva, félkört képeznek a jelölt körül, fölteszik kalapjaikat és ősi szokás szerint kardot rántanak, így várva be az «Evangelium» végét. Ekkor hüvelybe teszik a kardokat s visszamennek helyeikre. A «Credo»-nál ugyanaz ismétlődik, csak hogy az ajándékpénz most ezüstből áll. Az «Offertorium» után a pontifikáló pap megszenteli a jelölt kardját és sarkantyúit. A két tanu most az oltárhoz lép, az idősebbik átövedzi a jelöltet a karddal és becspaja félig nyitott sisakrostélyját. A «Veni creator spiritus» után kilépnek a lovagok imaszékeikből s félkörben körülállják a jelöltet. A nagymester is elhagyja mennyezetes trónusát, fejére teszi kalapját s a jelölthöz lépve, kihuzza ennek kardját. A lovagok szintén fölteszik a kalapot s egyidejűleg a nagymesterrel ök is kardot rántanak. A nagymester meghajlik az oltár előtt s a jelölt kardjának három ütésevel, melyeknek ketteje a jelölt vállait, harmadik a fejét éri, lovagvá üti őt a következő őshagyományos szavakkal:

«Istennek, Szűz Máriának és Szent György lovagnak tiszteletére, törd meg ez ütéseket, de többet nem! Jobb lovagnak lenni mint jobbálynak!»

(«Zu Gottes, St. Mariens und St. Georgs Ehr Verträge dieses und keines mehr! Besser Ritter als Knecht!»)

A lovagvá ütés után átadja a kardot az új lovagnak és visszatér trónusára. Az ifjabb tanu átveszi a sarkantyúkat a paptól, felkötö az új lovag csizmájára s felhuzza sisakrostélyját. Az új lovag a sekrestyében leteszi a pánczélt, ismét felölti a fekete ruhát s az apát-köpenyegyet, felkötö a kardot s a kezei körül tekert olvasóval visszatér helyére. A «Veni sancte spiritus»-nál térdre ereszkedik; az «Emite spiritum tuum» és «Deus, qui corda» elnéklése után teste hosszabban, kiterjesztett karokkal lefekszik a fekete szőnyegre, fekvé marad a «Mindszentek litániájának» elhangzásáig, mire aztán az oltárhoz megy és letérdel. Az ifjabb segéd levezi válláról az apát-köpenyt, a pontifikáló pap ráteszi a német lovagrend fehér palástját s nyakába akasztva a rendi keresztet, elnéklé felette az orációkat. Az «Agnus Dei» után «Felvonulás»-t fújnak a khóruson, az új lovag a nagymesterhez lép és kezét csókol neki, mire ez megöleli. Ezzel a ceremónia véget ért s a menet visszahalad a káptalani terembe, hol a gyülekezet még egy miatyan-kozt mond el. A nagymester által adott banketten, mely ez alkalommal Albrecht főherceg palotájában tartott, az új lovag fekete ruhájában és fehér köpenyében jelenik meg s a nagymester jobb oldalán foglal helyet.

MARCIÁNYI GYÖRGY.

TAVASZI RÜGYEK.

ELBESZÉLÉS.

Írta

MIKSZÁTH RÁLMÁN.

(Folytatás.)

Ünnepélyes, idegbántó csend támadt, mikor Pali belépett. Gábel úr félénken huzódott a kályha mögé. Én nem tudtam miről van szó, de éreztem, hogy az valami rettenetes dolog lehet.

— Jer közelebb! — suttogá az az örökké szélid hang, melynek édes zenéje még most, sok sok év múlva is a fülemben cseng.

Pali megriádvá, bizonytalan léptekkel támolygott az ágyhoz. Anyánk félkönyökére emelkedett.

— Irtózatoss gyanú alatt vagy, — kezdé, — nagy bünnel vádolnak, melyet nem akarok megnevezni.

— Mamám! Mamám!

— Egy szót se felelj, mert egy szót sem kérdek, hanem emeld fel a fejedet és nézz a szemembe.

Pali fölemelte a szeméit. A szép fehér-szegélyes kék karikák őszintén, bizalommal tapadtak az anyai arcra. Az anya tudott azokban olvasni.

— Elég, — szökölt láthatólag megkönnyebbülve. Fölkelek. Kitisztáztalak. Mikor lesz az a sedes? — Holnap, — felelte Gábel úr.

— EMELD FEL A FEJEDET ÉS NÉZZ A SZEMEMBE!

Valóban másnap összeült a sedes. Szigorú arczalal gyülekeztek fel a professzor urak a kis auditoriumba, a hol a zöld posztóval bevont nagy asztal állott. Az asztalon ott volt a retteggett «fekete könyv», melybe az ítéleteket írják be és a leleharang, a kis csöngettyű, mely a pedellusnak szól, a ki az ítéleteket végrehajtja.

Az iskolának nincsenek valami különös kiváltságai, de az éber protestáns szellem mégis kiszorított hosszú időközön át bizonyos usust, a hatóság külön statusnak tekintti a lyceumot és nem igen üti be az orrát mindenbe. Szurina uram ezuttal is fölment a direktor urhoz és jelentést tett az általa felállított album-csapda sajátos eredményéről, mondván:

— Végezzenek előbb a gyerekekkel a tekintetes urak. Az nekünk nem árt. Mi, polgári hatóság, várhatunk. Van rá időnk. Elég fiatal a gonosztevő.

Délután egy órára volt kitűzve a sedes, a mikor a nagy iskola-épület néptelen. Kisértetiesen kongnak a léptek a hosszú folyosókon. Vankovics Mátyás, a pedellus, ott jár fel s alá, vészjóslón csörgetve a karcer-kulcsokat. A szél gúnyosan kacagva süvített be az ablakokon s szilajon lögatta ott kűnn a tornászó köteleket és hintákat.

Mi anyámmal, miután Pali egy-egy eszókkal beeresztettük az auditoriumba, szivdobogva huzódunk meg egy fülkében, onnan lestük a jámbor Vankovicsot (ki úgy tűnt fel nekem, mint a hóhér, csak épen az a skarlát-piros köpeny hiányzott róla) és az érkező tanárokat. Legelőbb jött a direktor, Guzmiczky és Csacsatka professzor urakkal. Azután Koós Gábor professzor úr érkezett meg nagy bozontos szőrű kutyájával, melyet kűnn hagyott az ambituson, míg maga eltűnt a nagy sárga ajtóban, mely mögött a mi Palink fölött ülik a törvényet. Majd előcsoszogott nagy köhögve Kapler, a mathesis professzora, a ki azt szokta mondogatni a diákoknak: «Minden tudomány csak a sirig tart, fiúk . . . latin nyelv, magyar nyelv csak a sirig való . . . mert ki tudja, milyen nyelven beszélnek oda át az angyalok; de a kétszer kettő, édes gyermekeim, még a siron túl is csak négy lehet.» Kevés vártatva erős «kipkop» hangzott a lépcsőkön. Két famankóján érkezett Suhajda, a Petőfi poesis-professzora. Kiaszott, sovány madárképű emberke, sötétkék Goethe-kabátban. Minden harmadik lépcsőn megáll és szippant egyet a burnót-szelenezéjéből.

Nyomában lépkedett, vattával bedugott fülekkel, aranyfoglalatú pápaszemmel Kecskény tanár úr, a történelem magyarázója, a ki egy nap azzal lépett be a klassziszba, a hol Ausztria térképe függött a falon: «No fiúk, ez a mappa is

egyét húzni a pálinkás butykosából, mely a földszinten, a könyvtárszoba kályhájában volt eldugva.)

Addig nyargalt föl s alá tombolva mérgében és félelmében Gábel úr, hogy végre ránk akadt.

— No mi ez? ki ez? Illetőleg pluralisban szólva: kik önök?

— Én a fiamat várom itt, — szökölt anyám.

— Úgy? Hm . . . És?

De szigoruan összevont szemöldjé egyszerre kismult, a mint látta, hogy odaszaladok a kutyához és egy rugással elkergetem onnan.

— Bravo, bravissimo, kis fiú . . . Beléd generális lesz. Hogy hívnak vakmerő gyermek?

Mondtam, hogy a Pali testvére vagyok.

— Abból a gyilkos vérből! Persze, persze. Érttem már. Ti semmitől se félték, impostorok!

Valami nevetéskéfély nyöszörgést hallott és kinyitván az ajtót, begurult rajta.

Azt hittem, a szívem havasod meg. Szinte megőrültem, mikor Vankovics megint előjött a kulcsokkal. «Ez a pedellus! — figyelmeztettem anyámat. — Ez szokta becsukni a diákokat.»

— Beszéljünk vele, — szökölt hirtelen elhatározással hozzá lépve. — Kedves uram, becásítsa meg, hogy megszólitom, de én vagyok annak a fiúnak az édes anyja, a ki fölött most sedest tartanak.

Vankovics egyszerre tekintélytől duzzadó ábrázatot vágott.

— Hja, bizony sok a szomorúság a gyerekekből . . . Sulyos eset! Valóban sulyos. Régen nem volt már ilyen sulyos eset. Valóban sajnálom az asszonysságot.

— Olyan sulyosnak tartja ön az esetet? — kérde anyám félénken.

— Természetesen. Hogyne. Az ördögbe is. Egy diák eltűnéséről van szó. Egy élet. S annyi terhelő körülmény.

— És mit gondol ön, mi lesz ebből?

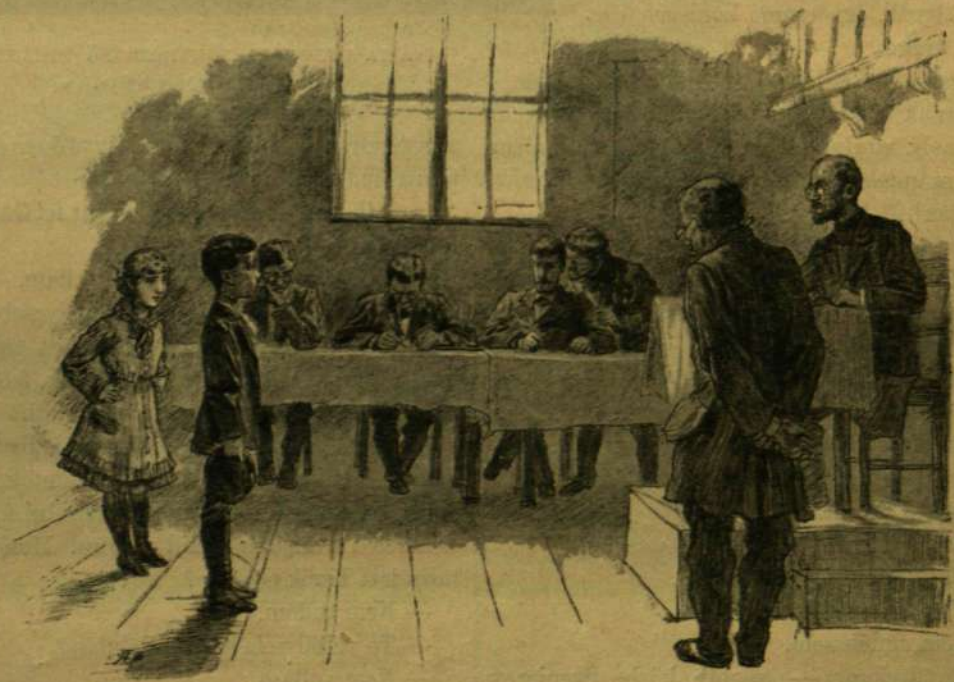
— Hát az lesz kérem, hogy én becsukom a karzerbe, a mennyire a professzor urak itélik, tölem meg aztán átveszi a drabant és elcsukja a nagy szürke tömlőcsebe, a hogy az ő világi törvényeit rendelik. A katonaságnál is úgy van: legelőször a kardbajtót tépik le az emberről, s azután adják át az igazságszolgáltatásnak. Ez a rendes út. Kicsapják a lyceumból, s mikor már megszűnik diák lenni, átadják az államnak, csináljon vele a mit akar.

— Nagyon sötét a karzer?

— Olyanforma biz az, például augusztusban délben, mintha decemberben lennének estefelé.

— Fűtenek ott?

— Fűt az isten. De az is csak egy kiesít a kanikulában.

— MIT KIVÁN KIS ASSZONY? KÉRDÉ A DIREKTOR.

— De enni, inni adnak. . .
 — Vízet és «bochnyát». (Az alumneumbeli rossz cipő-kenyeret hívják bochnyának.)
 Anyám benyult a zsebébe és egy kemény tallért csusztatott a Vankovics úr markába. (Édes apám huszonöt darabot adott volt át neki otthon, hogy ha valami nagy baj lenne, azok beszéljenek a fiú mellett.)
 — Legyen elnéző a szegény szerencsétlen fiam iránt.
 Vankovics arca csupa mosoly lett egyszerre.
 — Hiszen tréfa dolog, kérem, az egész. Legfőlebb tizenkét órára csukják be. Az iskolai szabályzat nem tűr többet. Aztán be is gyűjthetnek neki egy kicsit, mert olyan kályha van, hogy ökröt lehetne benne megsütni. De meg arra való ez a két nagy zseb, hogy belefér egy kis kalács, egy kis pecsenye. Ne tessék félni, kutya-baja sem lesz.

— De hát a többi?
 — A többi? Hát a többi is. Hiszen végre is tegyük föl, hogy megtörtént az eset, nincs ellene komoly bizonyíték. És ha nem történt meg, kiszülhet az ártatlansága igen könnyen, mert a direktor roppant okos ember s az elnököl bent.

Édes anyám némileg megvizsgálatódott.

— Oh bárcsak bent lehetnék, bárcsak hallhatnám mit beszélnek.

— Hm! Az nem épen lehetetlen, — szökött Vankovics úr ravasz arcfintorítással, a kezét dörzsölve.

Anyám még egy tallért vett ki a zsebéből s átadta az öregnek.

— Van az auditorium-teremben egy karzat, a mit nem használnak, tele van rakva székekkel, mindenféle szerszámokkal. Innen a kis eszalépcsőről van a feljárás. Ha meghúzódnak ott és megígérik, hogy nem köhögnek, mindent láthatnak és hallhatnak.

Egy pillanat mulva már ott guggoltunk összekuporodva a földön a tömérdek por és penész közt, pedig anyámon az ünneplő fekete selyem ruha volt, de bánta is ő most a selyem ruhát!

A professzor urak körbe ültek a zöld asztalnál, Pali a közepén állott, mint a hogy a vádlottak szoktak. Bátran, nyugodtan viselte magát, mint egy férfi.

Úgy látszik, egy csomó kérdésen már túl voltak.

— Igaz-e, — kérdék — hogy Gábel tanár urnak te irtad a névtelen levelet, mely szerint ebben és ebben az órában rablók szándékoznak törni a lakására?

— Igaz!
 — És miért irtad a levelet?
 — Mert fogadtam Szeniczey Laczival, hogy másnap nem lesz növénytani óra és meg akartam nyerni a fogadásomat.

— Mibe fogadtatok?
 — Egy ezüst huszasba.
 — Szeniczey László állj elő. Igaz ez?
 — Igaz, — hagyta rá Szeniczey, ki tanunak volt a sedes elő idezve.

— És megkaptad az ezüst huszast?
 — Megkaptam, — felel Pali.
 — Mire költötted?
 — Nem emlékszem.
 — Én tudom, — vágott közbe Szeniczey

Laczi, — egy koldus asszonynak adta oda, a ki a beteg leánykájának orvosságra gyűjtögetett a lyceum kapujában.

— Nagy könnyelműség — jegyzé meg Gábel professzor úr. — A koldusasszony hihetőleg csaló volt. A direktor kedvetlenül jegyzé meg:

— Ne tessék fölösleges észrevételekkel nehezíteni a feladatunkat. Ez inkább dicséret való dolog. Hanem térjünk át a gombára. Te gyurtad azt a gombát?

Gábel úr elvörösödött, mint a pipacs. A tanárok mind ő rá néztek mosolyogva.

— Igen, én gyurtam, tréfából, — vallotta be Pali, s mikor egy idő mulva láttam, hogy úgy néz ki mint a kövület, kivánsi voltam kipróbálni, ha a tudomány igazán csallhatatlan-e, úgy adtam

MÁRIA DOROTHEA FÖHERCEGNŐ MELLSZOBRA.
 Zala György műve.

át a tanár urnak, mintha a Szitnya-hegyen találtam volna.

— Átkozott kölyke! — szisszent föl Gábel professzor úr.

— Ezek mind apró csínyek édes fiam, — kezdé most az elnököl direktor ünnepélyesebben, — a mik feddés érdemelnek, de most szállj magadba s arra, a mit kérdeznél fogok, felelj törelemesen. Úgy nézz bennünket, mintha szülőid előtt állnál, a kik védeni fognak bajodban, a kik előtt kiöntve szivedet, ha az indulatok gonosz szellemei rosszra is ragadtak, enyhülni fog lelkiismereted s majdan biráid szigora. Mondd meg, hova lett Török György?

— Nem tudom.
 — Te voltál vele azon a délután?
 — Nem voltam.

— Hol voltál hát?

— Künnesuskáltam egy jégtáblán az Ó-várnál.
 — Kivel bizonyíthatod ezt?

— Nem tudom bizonyítani, mert sok embert láttam arra elmenni, de egyre sem emlékszem.

— Látod fiam, ez gyanús. Az is ellened bizonyít, hogy Török Györggyel gyakorta ozívódtatok, ellenséges líbon álltatok.

— Hisz épen azért nem jártam az ő társaságában, — vágott közbe Pali zavartalanul.

— Hiába tagadsz mindent, — folytató az igazgató szigorral, — mert az az ártatlan gyermekleány, a kinek akkor az úton látnia kellett beneteket, a Gábel Mariska, reád vallott.

— A Mariska, — dadogta Pali elhalványulva, és jé megtántorodott, szeméi kidülledtek, keze remegett. — A Mariska reám vallott . . .

— Igen, meg akart téged menteni és elárult. Most már veszve vagy. Vallj be mindent.

— Az nem lehet . . . Az teljes lehetetlenség, — nyöszörgé.

A professzor urak egymáshoz hajoltak, tompa moraj hömpölygött végig a termen: «Ő volt a gyilkos».

Ebben a pillanatban felesattant az ajtó és berohant lihegve egy gyermekleány.

— A hugom, — hüledezék Gábel professzor úr.

Arca piros volt, mint a bíbor. Egy könnyű batisztkendő tarkállott a nyakába vetve, az is kioldózott, a nyaka fehér volt mint az alabástrom. Az egyik cipellőjén a zsinórok is kibomlottak, kurta szoknyácskája lefelé esiszott az egyik oldalon, — de az mind jól illett neki.

A professzor urak elámulva néztek rá.

— Mit kíván kis kisasszony? — kérdé a direktor, ki meglepetve ment eléje. — Itt most tanácskozás van.

— Épen azért jöttem, mert meg akarom mondani, — hadarta gyorsan.

— Mit akar megmondani?

— Hogy nem láttam azt a két diákot, a kiktől a hevér-asszony szökött. Azt akarom megmondani, hogy igazságtalanul akarják elítélni Palit, és azt én nem engedem.

— Hogy mersz így beszélni itt, te tacsó? — pattant föl Gábel úr föl paprikázva. — Takarodsz haza mindjárt? No nézze meg az ember.

A tacsó azonban nem ijedt meg erre, hanem daczosan topantott a lábával. «Igen is, nem engedem!» — kiálta s ezalatt a hajából, a mint szép fejét megrázta, kiesett egy fehér rózsabimbó. Pali lehajolt és megdicsőült arcczal vette fel.

— Jól van, jól, hugocskám, — vette fel a fonalat a direktor úr, — szeretem a bátor kis leányokat; de miként fogja azt nekünk megmagyarázni, ha nem Pali a bűnös, hogy a fölismérhetés veszélye elől kegyed az ő arczképét csempészte ki az albumból?

A leány megakadt, zavartan sütötte le a szeméit, és babrálta a piros fogakra szegett kötényét egy darabig. Azután fölemelte a fejét, mint egy hősnő, s bátor, csengő hangon kérdé:

— Nem tudom.
 — Hát megmondjam?
 — Igen, ezt kell mindenekelőtt tudnunk.
 — Jó. Megmondom.

De mintha egyszerre elvesztette volna bátorságát, habozva eresztette el a két kezét, mint két letört virágágot.

— Hanem, hanem, — rebegte, piros ajkát harapdálva.

— No csak semmi habozás, — bátorítá a direktor, — az igazság fegyver!

— Küldjek ki. . . — mond Mariska egy sóhajjal, — küldjek őt ki a szobából.

— Kit?
 (A leány Palira mutatott az ujjával.)

Palit kiküldték az ámbitusra és siri csönd lett a teremben. A mama ott fönn a karzaton hallotta a saját szive dobbanását, a professzor urak még a lélekzetüket is elfojtották.

(Vége következik.)

József nádor fogadalmi szobra és Mária Dorothea mellszobra.

Zala Györgynek, a jeles fiatal szobrásznak, ki most az aradi vértanúk emléksobrán dolgozik, közelebb figyelemreméltó két szobor került ki művészi véssője alól. Mind a kettő József főherceg fenséges neje, Klotild főhercegnő asszony megrendeléséből készült s az egyik a boldog emlékezetű József nádort, a másik a főhercegi pár legidősebb leányát, Mária Dorothea főhercegnőt ábrázolja. Mind a kettő carrarai márványból készült s becsületére válik a még fiatal művész fölfogásának, izlésének és kivitelbeli ügyességének.

Mária Dorothea főhercegnő asszony mellszobra az alsóúti műterem számára készült. Talpazata erdélyi fekete márvány. A virító szépségű ifjú főhercegnő két izben ült a szobor elkészítésénél a művész előtt a budai főhercegi palotában s a két ülés teljesen elegendő volt, hogy a kő egészen híven adja vissza tartását, arcvonásainak bájátés szelid kellemt. A szobor az országos kiállításon általános figyelem tárgya volt s ő felsége a királyné is nagy elismeréssel nyilatkozott fölé, s magának az ifjú főhercegnőnek is nem kevesebb örömet okozott, mint fenséges szülőinek.

József nádor fogadalmi szobra valamivel nagyobb a természetes nagyságnál s egész alakjában, térdelő helyzetben ábrázolja a megdicsőült a Szent-István-rend diszruhájában, mely a szobor fogadalmi jellegének föltüntetése igen szerencsésen van megválasztva.

Balkarján, melyről festői redőzetben hull alá a palást, a forgós kucsmát tartja, míg jobbja

áldólag ereszkedik a rózsá- és cserkorszorúval körülfogott családi ezimerre, jelképiesen mintegy oltalmazva s az ég áldását kérve ivadékaikra. A szobor mellén a Szent-István-rend jelvényei láthatók.

A szobor barokk-stilusban van tartva, hogy megfeleljen Koburg herceg, Klotild főhercegnő asszony édes atyja szobrának, melyet Tilgner készített s mely szintén az országos kiállításon volt látható.

Úgy a József-nádor, mint a Koburg herceg

JÓZSEF NÁDOR FOGADALMI SZOBRA AZ ALSÓÚTI FÖHERCEGI KÁPOLNÁBAN.
 Zala György műve.

szobra az alsóúti főhercegi díszes kápolna számára készült, s az előbbeni karacsony előtt lőn a kápolnában a Koburg hercegnőnek megfelelő állásban elhelyezve. A képzőművészeti társulat legközelebbi jubiláris kiállításán nem volt látható, mivel a műsarnokban nem volt egy ily nagy szobor befogadására alkalmas hely található.

A József nádor szobrát igen sikerültnek mondják, a kik ebben véleményt adni illetékesek s maga József főherceg is nagyon hasonlóan találja boldogult édes atyja arcvonásaihoz.

A nagyapa és unokája e szépen sikerült szobrainak rajzát ez alkalommal mutatjuk be olvasóinknak.

KARAVÁN-SZERÉJ SKUTARIBAN.

Albánia fővárosa, Skutari, a tartomány északi fokánál fekszik, közel a montenegrói határhoz. A trieszt gőzhajó az utast Kattaróig szállítja Dalmáciában, onnan egy kisebb gőzös megy Antiváriig, melyet a montenegróiak ujabban a porta tiltakozása daczára anektáltak.

Antiváritól Skutariig aztán csak néhány mérföld van még, de a mi őszszel, kivált esős időben, teljes napi járó földet tesz ki, a rossz utak és kényelmetlen közlekedés miatt. Mert Skutari környéke egy beláthatatlan moocsár, mely nem csak egészségtelessége, de járhatlansága miatt is veszélyes az utazóra. Még lovon, s jó vezetők mellett is színtelen óvatossággal kell elmie, nehogy a görögös utakból kiágazó feneketlen poesolyákba nyakig süllyedjen bele.

Maga Skutari nem sok lebilincselő látványt nyújt szétszórtan heverő házaival, vízzel elárasztott kertjeivel és szántóföldjeivel. A Bogana folyón átvezető híd is roskatag, s minden pillanatban összeomlással fenyeget. Pedig évenként kétszer is nagy karavánok vonulnak át rajta ösvérekben, szamarakon, bivalokon és roppant nagy mennyiségű európai árukat szállítva Kelet minden részébe, de különösen Adrianopolba és Konstantinápolyba, mert e karavánoknak Skutari az első megállapódó és lerakódó helye.

Ezokokból a skutari-i karaván-szeráj a legjelentékenyebb egész Törökországban. A tulajdonképeni karaván több napi tartózkodás után tovább vonl keletra, s a hosszas és fáradtságos utazás egész Rumélián keresztül Stambulig és Perügig rendszeren másfél, sőt két hóig tart.

Az úgynevezett «karavánhetek» alatt Skutari az idegen elő föltötte élénk látványt tár. Az albánok, dalmaták, montenegróiak festői viseletű tarka össze-visszaságban keverednek el. Itt-ott egy-egy turbános török komolyan sétál fel s alá s adja a «nemzetalkotó elemet». A többi néptörzsek mind fezt, tarbust, vagy kerek, barna nemezkalapot viselnek. Nöket, mint keleten általában, ritkán láthatni; ők otthon készítik a rizskásás ürühust, s feldozgatják férjeik ruháit, vagy podgyászolják holmijait.

Sürgő élet uralkodik a karaván-udvarban is. Ösvéreket, szamarakat raknak meg terhekkel, mert a tevék Albániában még ritkák, bosnyák és hercegnőc parasztok hordják bivalyszekereken a felpakolt portékákat és ládákat, toporzékoló lovakat nyergelnek, s egy szép reggel a sok száz emberből s állatból álló karaván útnak in-

dul. Skutari újra visszanyeri csöndes, egykedvű képét a legközelebbi feléig, a mikor a mozgalmas élet újra beköltözik falai közé.

AZ ÁRVERÉS.

(Genre.)

Kis udvaron dobot vernek...
Bámulva néz egy kis gyermek
Anyjára, majd azokra, kik
Az asztalt s ágyat elviszik.
Nem érti még szegényke, nem,
Hogy pénz az úr itt mindenén.

Csak látja, hogy a kis szobát
Úrtik egyre mind tovább.
Kis ágya is már kinn nagyon...
Most fáj csak szíve még nagyon...
Hol alszik ő majd édesen?...
Ha ágy se lesz, vánkosa sem?

Megkérdené anyját: mi ez?
S ha elvisznek mindent, mi lesz?
De hullnak annak könnyei,
Kérdezi tőle nem meri...
Csak néz szegényke, néz, néz,
Ha anyja is tekintne rá.

A bamba dob meg csak perog...
Veszik, viszik az emberek
Olcson, potyán, mit éveken
Át szerze rég keservesen
Férfjével... ah! kit sirba zárt...
Ha élne még, ő nyitna zárt

S derülne fény homálya itt...
Ő tudta minden dolgait.
Sirban a férj, s az égbe' fenn
Isten tudja, hogy szivtelen
S csalárd, ki itt dobot veret...
Csak sír szegény, csak kesereg.

Hiába sír, a dob perog...
Veszik, viszik az emberek,
Mi dobra száll. — Bárányka bég,
Vezetve most szokell elébb,
Kis gyermeket megismeri,
'Sz játszó pajtása volt neki.

Rá néz a gyermek, s szól: anyám!
Nézd, kis muczink is itt van ám.
Muczit ne hagyj, hogy elvigyék!
De sorból egy ember kilép,
S kötélvet kis bárány nyakán,
Most sír a gyermek igazán.

Anyját karolja, sír, zokog...
De folyást verik a dobot,
Jegyző is egyre, folyton ír.
Temetőn rázkódik a sír,
Könyv égbe' fenn feltűve lesz...
S az égi bíró is jegyez.

DÖMÉNY JÓZSEF.

A HÓDÍTÓ ROBUR.

VERNE GYULA REGÉNYE.

FORDÍTOTTA HUSZÁR IMRE

HARMADIK FEJEZET.

III. Melyben egy új személynem kell bemutatnunk, mert önmagát mutatja be.

— Polgárai az amerikai Egyesült-Államoknak, a nevem Robur. * Múltó vagyok e névre. Életkorom negyven év, jóllehet külsőm harmincz évre se vall, aczeltestalkattal, elpusztíthatatlan egészséggel, rendkívüli izomerővel és olyan gyomorral bírok, a mely még a struezmadarak világában is a kitűnők közé tartoznak. Ennyit a fizikumomról.

Figyelemmel hallgatták a szavait. Igen! a lármázókat elhallgattatta ez a váratlan szónoklat *pro facie sua*. Bolond vagy ámitó volt-e ez az ember? Bármí volt is, imponált. Egyetlen hang se hallatszott az óven kívül a gyülekezetben, a melyben még az imént a vihar dühöngött. A hullámos tenger lesöndesült.

Különben Robur csakugyan olyan embernek * Erő.

látszott, a milyennek magát mondta. Mértani idomu középtermét — valóságos szabályos hosszúságú negyszög, a melynek hosszabb oldalait a vállak vonala képezte. E vonallal az erőteljes nyak által össze volt kötve a spheroid alakú óriási fej. Vajjon milyen állatfejhez hasonlított volna az ismeretes összehasonlítás elméleték szerint? Bikafejhez, de olyan bika fejéhez, a melynek értelmes arca van. Szemei a legcsekélyebb ellentmondásra kigyuladtak, a szemöldök-izom folyást össze volt húzva, a mi a legnagyobb fokú erő jele. Kissé göndör, kurta haja szinte érezes fényt sugárzott vissza. Domboru melle olyan erősen emelkedett és süllyedt vissza mint egy vaskobó futatója. Karjai és kezei, czombjai és lábai méltók voltak a test törzséhez. Bajuszt nem viselt, csupán az állán amerikai módra keskeny tengerész-szakállt, a mely látni engedte állkapcsát, melynek izmai roppant erősek lehettek. Kiszámították — mit nem számítanak ki a mai világban? — hogy egy közönséges krokodil állkapcsának nyomása négy száz atmosférány nyomást érhet el, míg egy izmos vadászkutyáé csak százat képes elérni. Sőt azt a furesza tételt is felállították, hogy ha egy kilogramm kutya nyolcz kilogrammnyi rágó izom-erőt fejt ki, akkor egy kilogramm krokodil tizenkettőt képes kifejteni. Nos, egy kilogramm Roburt legalább is tíz kilogrammnyi rágó izomerőre lehetett volna becsülni. E szerint Robur a vadászkutya és a krokodil közt állt.

Nehez lett volna elhatározni, melyik országból származott ez a nevezetes típus. Annyi bizonyos, hogy folyékonyan fejezte ki magát angolul és pedig ama kissé vontatott kiejtés nélkül, a mely az új-angolországi yankeket jellemzi.

Beszédét így folytatta.

— Most áttérek az erkölcsi oldalra, tiszteltreméltó polgártársak. Egy mérnök áll önök előtt, a kinél az erkölcsi oldal nem áll a fizikai mögött. Nem félek semmitől és senkitől. Akarat-erőm soha sem tágitott más akarat előtt. Ha egyszer valamely czélt tűztem ki magam elé, az egész Amerika, az egész világ hiába szövetkeznek egymással a miatt, hogy engem czélem elérésében megakadályozzon. Ha egy eszmém van, akarom, hogy azt elfogadják és ellenmondást nem tűrök. Azért hangsúlyozom e részleteket, tisztelt polgártársak, mert szükséges, hogy önök engem alaposan ismerjenek. Talán úgy fogják találni, hogy nagyon is sokat beszéltem magamról? Nem törődöm vele. És most gondolkozzanak kissé, mielőtt felbeszakitánák szavaimat, mert azért jöttem ide, hogy olyan dolgokat mondjak önöknek, a melyek talán nem fogják megnyerni a tetszésüket.

A legelső padokban a hullámterésre emlékeztető moraj kezdett elterjedni, biztos jelül annak, hogy a tenger nemsokára megint habo-rogni fog.

— Beszéljen, tiszteltreméltó idegen, — mondá Prudent bácsi, a ki már csak alig bírta magát tartóztatni.

És Robur beszélt mint előbb, a nélkül, hogy hallgatóival törődött volna.

— Igen! Tudom! Egy század óta folytatott sikertelen kísérletek és eredménytelen próbák után még mindig vannak egysúlyokból kikö-
kötött elmék, a melyek makacsul hisznek a léggömbök kormányozhatóságában. Azt képzelik, hogy valamely, akár villamos, akár másféle hajtógépet lehet alkalmazni nevezetes gömbjeikre, a melyekkel a légköri áramlatok tetszésük szerint üzhethetnek játékok. Azt képzelik, hogy uraivá lehetnek egy léggömbnek, úgy a mint az ember ura lehet egy hajónak a tenger felszínén. Azért, mert néhány felfalálónak teljesen, vagy csaknem teljesen, csöndes időben sikerült a szél irányában rezúst, vagy akár gyöngye szellő ellen is haladni, gyakorlatilag megvalósítható volna a légnél könnyebb készülékek kormányozása? Nevezetesen! Önök mintegy százan vannak itt jelen, mindnyájan hisznek áltuk megvalósulásának lehetőségében és milliószámra szórják a dollárokat nem a vízbe, hanem a levegőbe. Nos hát ez annyi, mint a lehetetlenség ellen küzdeni.

Különös tünemény! A Weldon Institute tagjai e szók hallatára meg is mozdultak. Vajjon ép oly siketék, mint türelmesekké lettek-e? Vagy pedig tartózkodtak és várták, hogy vajjon meddig mer menni ez a vakmerő idegen?

Robur tovább folytatta beszédét:

— Mit! egy léggömb! Mikor egy kilogrammnyi súlylval való megkönnyebbitéséhez egy köb-

méternyi gáz szükséges. Egy léggömb, a mely ellene akar szegülni a szélnek, a gepézete segítségével, mikor egy hatalmasabb széláramlat a hajó vitorlájára nem kevesebb mint négyszáz lóerőnyi nyomást gyakorol, mikor a Tay hídján történt szerencsétlenségét az tapasztaltuk, hogy a vihar négyszög-métereinként négyszáz negyven kilogrammnyi nyomást gyakorolt! Egy léggömb, holott a természet e rendszer szerint soha sem alkotott semmiféle röpülő lényt, sem szárnyakkal ellátottat, a milyenek a madarak, sem pedig röpülő hártával ellátottat, a milyenek bizonyos fajú halak és bizonyos emlősök.

— Emlősök? — kiáltá a klub egyik tagja.
— Igen! emlősök! A denevér, ha nem esaló d m, röpül. Nem tudja-e a közbeszó, hogy a denevér emlős állat, vagy evett-e valaha denevér-tojásból készült rántottát?

A felbeszakitó erre a rendreutásásra a hüvelyébe dugta jövendőbeli közbeszólásait és Robur lankadatlan hévvel folytató:

— Azt jelenti-e ez, hogy az embernek le kelljen mondania a lég meghódításáról és a régi világ polgári és politikai erkölcsének átalakításáról e bámulatos forgalmi eszköz értékesítése által? Nem! És valamint az emberiség a tenger urává lett a hajó, az evező, a vitorla, a kerék és a csavar segítségével, úgy urává lesz a légköri rétegeknek is, a légnél súlyosabb készülékek segítségével, mert csak az lehet a légnél erősebb, a mi nála súlyosabb is!

Ezuttal az indulat erőt vett a gyülekezetben. Milyen ordítás tört ki valamennyi szájából, a melyek Roburra tántogtak, mint megannyi puska-vagy ágyusó! Hiszen lehetetlen volt nem felelni a léggömb híveinek arczába vágott kihívására! Nem a legelső kezdete volt-e ez egy harznak a «légnél nehezebb» és a «légnél könnyebb» ellentétes elvek közt?

Robur meg se mozdult. A kezeit összefonta a mellén és bátran várta, míg a csöndesseg helyreállt.

Prudent bácsi egy kéztintéssel jelt adott az ellenségeskedések ideiglenes megszüntetésére.

— Igen, — folytató Robur. — A jövő a röpülő gépeké. A lég szilárd támaszpont. Ha egy légoszlopot másodpercenként negyvenöt méternyi sebességű mozgásba tudunk hozni alulról fölfelé, akkor egy ember megállhat a légoszlop tetején, ha a cipőinek talpa egy nyolczdrész negyszögmeternyi terjedelemmel bír. És ha a légoszlop sebességét kilenczven méterig fokozzuk, akkor ugyanez az ember meztelán sétálhat rajta. Ha pedig egy csavar szárnyai segítségével a légtömeget ép ily gyors mozgásba tesszük, akkor az eredmény is ugyanaz marad.

A mit Robur mondott, azt már előtte elmondta a léghajózás összes párhívei, a kiknek eszméi lassan, de biztosan és szükségszerűen a problema megoldására vezettek. Ponton d'Amécourt, De la Landelle, Nadar, De Luzy, De Louvrié, Liais, Beléguic, Moreau, Richard testvérek, Babinet, Joubert, Du Temple, Salives, Penaud, De Villeneuve, Gauchot és Tatin, Loup Michel, Edison, Planavergne urakat és annyi másokat illeti ezen egyszerű eszmék terjesztésének kiderősége. Több ízben eljettünk és újból felkap-
ták ezeket az eszméket, a melyeknek végre valahára mégis diadalmaskodniok kellett. Kellett-e a feleletre várniok a léghajózás ellenfeleinek, a kik azt állították, hogy a madár csak azért tartja fenn magát a levegőben, mert megmelegíti a magába szítt léget? Nem bizonyítottott-e be annak ellenében, hogy egy öt kilogrammnyi súlyú sasnak ötven köbméternyi megmelegített levegőt kellene magába szívnia, hogy magát a légkörben csak fentarthassa?

Ezt bizonyította be Robur kétségbevonhatlan logikával az óriási szibaj közepetté, a mely minden oldalról felzajlott. És befejezésül a következő szókat vágta a léggömbök párhíveinek szeméi közé:

— Önök, nevezetesen léggömbjeikkel, semmit se tehettek, semmiféle czélt sem érthettek el, semmit se merhettek! Legmerészebb léghajósuk, Wize János, noha már ezerkét száz mérőföldnyi utat tett az amerikai szárazföld felett, kénytelen volt lemondani tervéről, hogy átkeljen az Atlanti-tengeren! És azóta önök egyetlen egy lépéssel se haladtak előre ezen a téren!

— Uram, — mondá akkor az elnök, a ki hiába igyekezett megőrizni a nyugalmát, — ön elfeledi, hogy mit mondott halhatatlan Franklinunk a legelső Montgolfière megjelensékor, abban a pillanatban, mikor a léggömb megszületett: «Ez

— A NEVEM ROBUR.

— ÖNÖK NEM AMERIKA'AK.

A HÓDÍTÓ ROBUR.

most még csak gyermek, de meg fog nőni! És meg is nőtt...

— Nem, elnök ur, nem! Nem nőtt meg!... Csupán meghízott... ez pedig két igen különböző dolog!

Ez egyenes támadás volt a Weldon Institute határozata ellen, a mely egy óriási léggömb el-készítését elrendelte, jóváhagyta és pénzzel segélyezte. Csakhamar fel is hangzottak a terem különböző részeiből a következők, nem éppen megnyugtató indítványok:

— Le a toladóval!
— Dobjátok le a szószékéről!
— Bizonyítsátok be neki, hogy súlyosabb a levegőnél!

És a többi, és a többi.
De még csak a szóbeli fenyegetések jártak, nem pedig a tettelegességek, Roburnak tehát, a ki mozdulatlanul és egykedvűen állt a helyén, volt még alkalma közbekiáltani:

— A jövő nem a léggömböké, polgártársak, hanem a röpülő gépeké! A madár röpül, holott a madár nem léggömb, hanem gepézet.

— Igen! röpül! — kiáltá a hevesvérű Fyn Bat T. — hanem a géptan összes szabályai ellenére röpül.

— Igazán! — viszonzá Robur és a vállát vonogatta.

Aztán tovább folytató:
— Mióta a nagy és apró röpülő állatok röpítet tanulmányozták, túlsúlyra vergődött az az egyszerű eszme, hogy csak a természetet kell után-
nozni, mert a természet soha se csal. Az albatros közt, a mely percenként alig tízszer csap a szárnyával és a pelikán közt, a mely hetvenszer csap...

— Hetvenszer, — mondá egy gonosz hang.
— És a méh közt, a mely másodpercenként száz kilenczvenkét szárnycsapással röpül...

— Száz kilenczvenhárommal! — hangzott föbb oldalról gúnyosan.
— És a légy közt, a mely háromszáz harminczszáz harminczszáz és félel.

— És a légy közt, a melynek szárnycsapásai milliókra rúgnak...
— Nem! milliárdokra!

De Robur e felbeszakitások dacára se szakító félbe bizonyításait.

— E különböző eltérések közt, — folytató —
— Nagy eltérés van! vágott közbe egy hang.

... van lehetőseg gyakorlati megoldást találni. Azon a napon, a melyen De Lucy ur konstatálhatta, hogy a szarvasbogár, a melynek

súlya nem nagyobb két grammnál, képes fel-emelni négyszáz grammnyi súlyt, vagyis a saját súlyának kétszázszorosát, a léghajózás problémája meg volt oldva. Ezenkívül bebizonyítottott az is, hogy a szárnyak terjedelme aránylag annyi-val csekélyebb, minél nagyobb az állat teste és súlya. Azóta hetvennél több készüléket gondoltak ki és készítettek el...

— A melyek soha se bírtak röpülni! — kiáltá Evans Phil titkár.

— A melyek röpültek, vagy röpülni fognak, — viszonzá Robur nyugodtan. — És neveztek e készülékeket akár streophoroknak, akár helicoptereknek, akár orthoptereknek, akár léghajóknak, akár röpülő gépeknek, az eredmény végre is ama készülék megalkotása lesz, a mely az embert a lég urává fogja tenni!

— Ah! persze, a csavar! viszonzá Evans Phil. — De tudtommal a madarak nem rendelkeznek csavarral.

— Ellenkezőleg, — felelé Robur. — Penaud ur bebizonyította, hogy a madár röpítésben csavarral lesz és hogy a röpítő csavarszerű. Következőleg a jövő mozgó ereje a csavar...

— Ilyen szerencsétlenségűl *Szent Csavar* oltalmaz minket! — énekelte egyike a jelenvoltaknak egy ismeretes operai dallamra.

És e refraint az egész gyülekezet felkapta, olyan hamis hangokon, hogy az illető opera szörzője, ha már nem él, bizonyosan megfordult a koporsójában.

Miután az utolsó hangok egy valóságos macskazenévé olvadtak át, Prudent bácsi, egy pillanatnyi lesöndesülést felhasználván, kötelességének tartotta így szólni:

— Idegen polgártárs, eddig beszélni engedték önt felbeszakitás nélkül...

Ugy látszik, hogy a Weldon Institute elnöke e közbekiáltásokat, megjegyzéseket és elménczésekét még csak felbeszakitásoknak se tekintette, hanem egyszerű eszmecsereinek.

— Mindazonáltal, — folytató — figyelmeztetem, hogy az aviatio, a madárröpülés utánzása elméletét már előre is elítélte és elvetette amerikai vagy külföldi mérnökeink túlnyomó része. Egy rendszer, a melynek rováson olyan szerencsétlen események állnak, mint a Röpülő Szaracén halála Konstantinápolyban, Voador szerzetese Lisszabonban, Leturé az 1852-dik és De Groofé az 1864-dik évben, ide nem számítva azon áldozatokat, a kikről megfeledeztem, hogy többet ne említsek a szerencsétlen Icarusnál...

— Ez a rendszer nem kárhözhatandóbb annál, a melynek martírológiájában ott találjuk Pilatre de Rozier, Blanchardné, Donaldson és Grimwood,

Sivel és Croce Spinelli, Eloy és annyi mások neveit, a kiket a világ soha se fog elfeledni.

Ez kétségkívül gyors és alapos visszavágás volt.

— Különben, — folytató, — önök bármennyire tökéletesítsék léggömbjeiket, soha se lesznek képesek velük valóban gyakorlati sebességet elérni. Tíz évig tartana, míg megkerülnék a földgömböt, a mit egy röpülő gép nyolcz nap alatt megtehet. Az újabb tiltakozó és tagadó kiáltások teljes három percig tartottak, míg végre Evans Phil szóhoz juthatott.

— Röpülő ur, — mondá, — ön, a ki a madárröpülés utánzásának előnyeit magasztalta előttünk, röpült ön már valaha?

— Röpültem.
— És meghódította a levegőt?

— Talán meg, uram,
— Éljen a hódító Robur! kiáltá egy gúnyos hang.

— Nos hát igen! A hódító Robur! elfogadom ezt a nevet és viselni fogom, mert jogom van hozzá.

— Bátorkodunk kétségbe vonni! — kiáltá Cip Jem.

— Uraim, — folytató Robur összeráncsolván a homlokát, — azért jöttem, hogy komolyan megvitassak önökkel egy komoly dolgot, ennél fogva nem tűröm el, hogy egyszerű tagadással feleljenek és nagyon örülnek, ha tudhatnám a közbeszó nevét.

— Nevem Cip Jem... és vegetáriánus vagyok.
— Cip Jem polgártárs, — viszonzá Robur, — azt tudtam, hogy a vegetáriánusok belei legalább egy lábnyival hosszabbak más ember beleinél. Ez máris nagyon sok... ne kényszerítsen rá, hogy az ónéit még hosszabbra kinyújtsam, a füleinél kezdve a nyújtást.

— Le vele!
— Ki vele!
— Szedjétek széjjel.
— Lyncheljétek meg!
— Csavarjátok esavarrá!

A léggömb híveinek dühe elérte a tetőpontot. Valamennyien felugráltak helyeikről és körülvték a szószéket. Robur szinte eltűnt egy egész sereg magasra fölemelt kar közepette, a melyek egy hullámozottak ide s tova mintha a vihar csapdosta volna. Hasztalan fújt a gőzkürt egész notákat. Ez este Philadelphianak azt kellett hinnie, hogy a tűz pusztítja egyik városrészt s hogy a tűz eloltására a Schuylkill folyó összes víze se lesz elég.

Egyzserre egy hátráló mozdulat támadt az embertömegben. Robur kihúzta a kezeit a zse-

beiből és kinyújtotta a dühöngő közönség első sorai felé.

E két kéz most már egyet-egyet tartott azon amerikai „csontvázok” közül, a melyek egyszers-mind revolvert képeznek. Az új egyetlen mozdulata elég az apró zseb-golyószórók elsütésére. És akkor, felhasználván nemcsak a jelenlevők meghátrálását, hanem a csönnességet is, a mely a meghátrálást követte, közéjük kiáltott:

— Amerikát határozottan nem Vespucci Amerigo fedezte föl, hanem Cabot Sebestyén. Önök nem amerikaiak, ballonista polgártársaim, hanem csak cabo...

E pillanatban négy vagy öt lövés dördült el, de nem sebesített meg senkit. A füst közepette a mérnök eltűnt s mikor a füst elenyészett, már a nyomát se találták. A hódító Robur úgy eltűnt, mintha valamely röplő-készülék magával ragadta volna a levegőbe.

(Folyt. követe.)

A HUDSON-ALAGUT.

Az Egyesült-államok tényleges, habár nem is névleges fővárosa, New-York, tudvalevőleg kes-

hozta képest. A folyó medre ugyanis nem szikla, hanem agyag és az agyag felett 3—18 méter mély víz-tömeg nyugszik, örök veszedelemmel fenyegetve magát a munkát is. Az alagút építése ennél fogva egészen sajátos módon történik. A víz fentartására és az agyag kiszáradására sűrített levegőt használtak és ezáltal sikerült az agyagot oly szilárdá tenni, hogy elbirja a kőmíves munkát és azt az óriási csövet, mely alagút helyett szolgál. Kezdetben azonban oly könnyelműen végeztek a munkát, hogy a víz betört és az akkor ott dolgozott munkásokat mind eltemette; holttesteiket most sem kapták meg.

A folyóvíz alatt levő részből jelenleg a newjerseyi oldalon 600, a new-yorki oldalon 100 láb van készen. Tulajdonképp két-két alagút, a mennyiben a menő és jövő vasutak számára külön csöveket készítenek, a mi a munkát megkönnyíti és egyáltalán lehetővé teszi, hogy a csatorna megsérülése esetén sem szakad meg teljesen a közlekedés. A munkálatok most már alaposan végeztenek és valószínű, hogy több baj nem fog történni.

* A pápa verseit és himnuszait zenére akarja tétetni s ezért meghívta Gounodot, hogy a telet nála Rómában töltsé.

A választásokra az Egyesült-államokban minden téren nagy súlyt fektetnek. New-Yorkban a közönségi választások napján a színházak 1/9-kor este kezdődnek, mivel a szavazás csak 8 órakor záratik be.

* Csónakkal mind gyakrabban merészkednek a nyílt tengerre. Közlekedés csak 4 1/2 tonna súlyú „Homeward Bound” tette meg az utat szerencsésen Natáltól Londonig. A csónakot három norvég ember ült, kik a csónakot a Narancs-államban, Harris-smithben készítették s Natálda, mely innen még 250 angol mérföldre van, kocsin szállították. A csónak posta szállítmányt is hozott Fokföldről Angliába.

* Angliában új levélbélyegeket adtak ki a jelen év kezdetével azért, hogy a postahivatalok munkáját megkönnyítsék. Míg ugyanis eddig csak két színű megkülönböztetés volt, most mind a kilencféle bélyeg más-más színű lesz. Az eddigi tapasztalatok szerint évenként mintegy 2000 millió bélyeg szükséges. Karácsony előtt napoként Londonban is felhasználnak egy negyed millió darabot.

* A keztű teljesen európai eredetű találmány s legelőször a görögök használták. Az Odüsszeában Laertes kertészkedés közben keztűt húz, hogy a tövisék ne sértsék meg kezét. A görögök azonban a keztűt-

KARAVANSZERÁJ SKUTARIBAN.

keny felszigeten fekszik, melyet a szárazföldtől nagy tengeröblök választanak el. A közlekedés az öblökon át gőzhajókkal és gőzkompokkal történik és habár újabb egy nagyszerű hid épült is, melynek rajzát annak idején bemutattuk olvasóinknak, azon sem megy át a vasút. A nagy hajó-közlekedés miatt külön vasúti hidat építeni nem lehetett és így kénytelenek voltak alagút készítésére gondolni. A gőzhajózársaságok, sőt részben a versenyző vasúttársulatok is minden lehető eszközzel igyekeztek a tervet megvalósítani és hat esztendőn keresztül csakugyan sikerült is azt háttérbe szorítani, még az utolsó perczben is csaknem dűgába dőlt a dolog, mivel a versenytársak az alagút építéséhez szükséges területet jó előre összevásárolták és aztán valóban mesés árakat követeltek értük. Két évvel ezelőtt azonban csakugyan megkezdődött az óriási munka és most már mintegy felével készen vannak, úgy hogy befejezése biztosra vehető.

Az új alagút mintegy 4000 méter hosszú lesz, melyből a víz alatt levő alagútra 1600 méter jut és így minden tekintetben sokkal nagyobb lesz a londoni, egykor oly híres alagútjánál. Kisebb ugyan mint a svájci Alpokban készült alagutak, de az építési nehézségek oly nagyok, hogy még a Themze-alagút készítése is gyermekjáték volt

EGYVELEG.

* A postát 1884-ben a földön már 11,640 millió esetben használták fel s a küldemények nagyobb részét (6926 millió) levelek és levelezőlapok teszik. A föld népességét 1400 millióra téve, egy emberre közelebbről 8 1/2 postaküldemény s 5 levél jut. Ausztráliában s Amerikában csaknem kétszer annyit leveleznek az emberek, mint Európában, hol az angolok vannak első helyen.

* Indián hősnek állítottak szobrot Ontario Brantford városában. A hős Thayendanega, angol néven Brant kapitány, a Cooper által dicsőített mohikánok főnöke nagy szerepet játszott az angol-francia háborúban Kanada visszahódításakor, midőn az angolokkal szövetséges indiánok vezére volt. Iskolázott ember volt, irodalmilag is működött; kétszer járt Angliában, a biblia egy részét anyanyelvére is lefordította s Kanada nyugati részében, hol vitézségeért nagy földbirtokot kapott, az első keresztény templomot állíttatá fel. 1807-ben halt meg. A szobron a hat angolbarát indián törzsjelvényei, indián haditánc s más indián csoportok vannak.

* Hivatalos polgamiára is van eset a kereszténység történetében. A harmincz éves háború pusztításai után 1650 febr. 15-én a frank tartománygyűlés Nürnbergben megengedte, hogy egyes férfiak két nőt is vegyenek, föltéve, ha őket tisztességesen el tudják tartani. Az érdekes törvényt sohasem törölték el, de azért hatályát természetesen elvesztette.

viselést az elpuhultság jelének tekintették s nem is volt náluk elterjedve, valamint a régi rómaiaknál sem, de a római császárság fényűző korszakában az előkelőbbek már a keztűt is nélkülözhetetlennek tekintették. A középkorban nagyon emelte a keztűt tekintélyét, hogy az volt a lovagoknál a versenyésre kihívás eszköze. Az egyházi szabályok szerint a püspökök is kötelesek voltak misemondásnál keztűt hordani. A nők öltözeténél a keztűt csak a XIII-ik században kezd szerepelni. Kezdetben vászonból készülték, s egész a könyökig nyultak, később kötött, végre bőrkeztűk szerepeltek. A glacé-keztűket sok más divattal együtt XIV. Lajos korszaka teremtette meg s terjesztette el egész Európában.

* A követség ellen újabban Örtel, Schweninger s mások komolyan tanácsolják, hogy evés közben, valamint közvetlenül az evés előtt s után semmit sem szabad inni. Nevezetesen, hogy ez a tanács már Plinius nagy művében (XXIV. könyv. 41., 23.) előfordul követségkép: „A ki hasat növeszteni vagy általában kövérédni akar, az igyekvés közben is; a ki azonban soványodni óhajt s nem akarja, hogy hasa kerek legyen, annak evés közben nem szabad innia s aztán is csak kevés italt vehet magához, azaz más szóval annak lehetőleg tartózkodnia kell az italoktól.”

A BOLGÁR KÜLDÖTTEK KÖRÜTTJE.

Minél közelebb jutunk a tavaszhoz, annál erősebben hangzanak a háborús hírek. Az alkalom, melyet a szomorú helyzet megmagyarázására felhozunk, még mindig a bolgár kérdés s abban az esetben is, midőn ily magyarázatot nem hoznak fel, még a békés hangulatnak sem tagadják, hogy előbb-utóbb meg kell veredni. A szegény bolgár nép küldöttei pedig hiába járnak be a nagyhatalmak vezérferfiain, mindenütt szívesen fogadják őket, de mindenütt tartózkodással és titokteljesen azt ajánlgatják, hogy engedjenek a nagy Oroszországnak, Európa múmusának.

Londonban, a hol új év körül fordultak meg, szentén szíves volt a fogadtatás. Időselegh lord külügyminiszter s később Salisbury is falusi lakásaiokon külön megvendégelték őket, a londoni lordmayer lakomát adott tiszteletükre, a nagy közönség részéről, mely természetesen kevesebb tartózkodó, nyílt elismeréseket is kaptak a nagy Oroszország ellen oly ügyesen és kitartással folytatott műveleteikért; de komoly segítségre még reményt sem nyújtottak nekik.

Párisban sem hiányzott a barátságos fogadtatás, de itt oly nyílt és határozott orosz rokonszenvre találtak, mely mind a kormány, mind némely lap részéről sokkal határozottabban nyilatkozott, mint bárhol máshol. Flourens külügyminiszter egész tartózkodás nélkül azt ajánlotta, hogy béküljenek ki Oroszországgal. Semmi biztatást nem nyertek. Goblet miniszterelnök is röviden ismételte a külügyminiszter szavait. Látszott, hogy Franciaország nem lelkesül ma más népek szabadságáért és nemzeti életéért. Saját maga jövője fölött aggódik. Lelkét elfogja az aggodalom, melylyel Bismarck herczeg minden politikai mozdulatát kíséri.

A szobronye küldöttsége Párisból Rómába ment. Ott is barátságos arczokat talált, de csak udvarias szavakat. Figyelmeztették őket, hogy a háború a gyöngékre veszedelmes szokott lenni, törekedjenek hát a nyugalomra és ne segítsék elő a bonyodalmakat.

A küldöttség semmit sem érhetett el céljából. Bolgár fejedelem kijelölését kérték és azt, hogy a mingreliai herczeg jelöltségét mellőzzék a hatalmak. De semmi biztatást nem találtak. Még Konstantinápolyba akarnak elmenni; utjok haza felé ugys ott viszi őket keresztül.

A küldöttség három tagja Bulgária legképzettebb, s a nagyvilágban legártasabb férfiai közül való. Vezetője a küldöttségnek Grekor, ki most 45 éves, született Bolgrádban, Besszarabiában s Párisban hallgatta a jogi tudományokat. Korábban igazságügyminiszter volt, aztán az államtanács alelnöke s az őszszel mint konstantinápolyi külön követ volt sűrű emlegetés tárgya. Stoilov Filippopoliszban született s 30 éves. Sándor fejedelemnek politikai titkára volt. Stoilov Konstantinápolyban nevelkedett s Heidelbergben tanulta a jogot s ott lett jogtudorrá. Stoilovot igen tehetséges s művelt embernek mondják. Folyékonyan beszél angolul, francziául, németül. Kalcsev szintén filippopoliszi születésű s ő is, mint Stoilov, Konstantinápolyban, a híres Robert-collegeben nevelkedett, s Bulgária legdagabb embereinek egyike. Aleko pasa kelet-ruméliai kormányzója idejében a pásztyosztály aligazgatója volt. A filippopoliszi államesiny után, a midőn a kelet-ruméliai Bulgáriához

csatlakoztak, őt is beválasztották ama deputációba, a melyet az akkor Kopenhágában időző orosz czárhoz küldtek. Igelström orosz konzul azonban tudatta vele, hogy őt a czár nem fogadja s ezért a küldöttségből kilépett.

A JUBILÁLÓ 1887.

Az 6-évet elsirattuk és elparentáltuk. Vegyük most karunkra az újszülött csecsemőt és igyekezzünk leolvasni arczáról, mit tart fenn benne a titokteljes gondviselés számunkra. Egygyel mindjárt tisztában lehetünk. A jelen év a jubileumok éve lesz. Összeállítjuk röviden itt a folyó év azon napjait, melyek 100, 200, 300 éves jubileumul vagy emlékműpül kinálkoznak.

Közűk udvariasságból a nőkön. Háromszázados évfordulóját őrök mindenekelőtt febr. 8-án Stuart Maria lefejeztetésének, ki 1587-ben

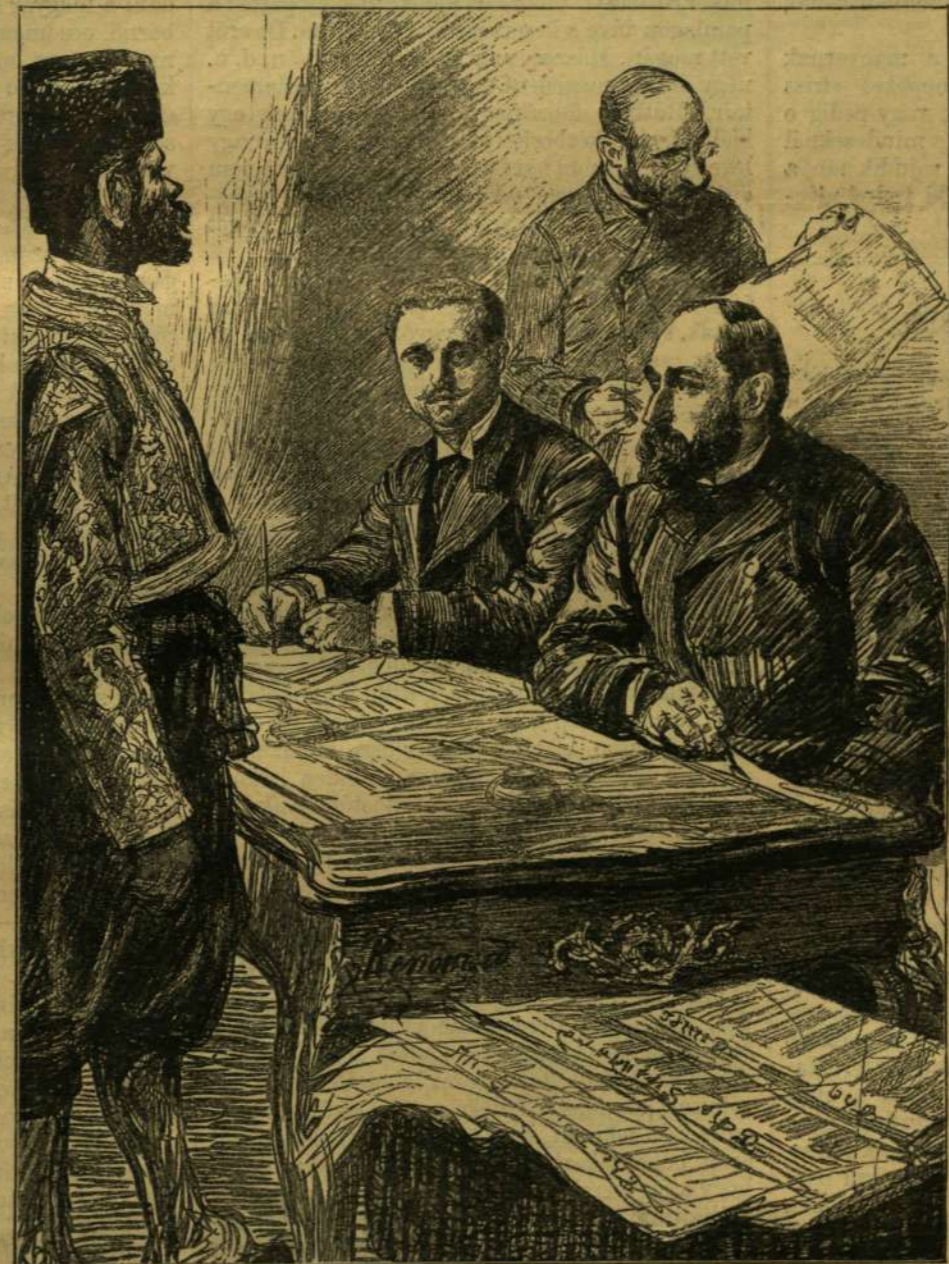
pár órával élve túl férjét, Ferdinándot. Hogy férjét röviddel élte túl, nem valami meglepő, tekintve a rettenettel vegyes általános gyűlöletet, melylyel környezték, s azt a gyöngye egészségi állapotot, melybe ez egykor oly csodaszép nő mértéketelessége és az itálak rendetlen élvezete döntötte. Első ballépését egy irnokkal, Piero Bonaventurival, sok más követte s Bianca valószínűleg megmérgeztetett, ámbar újabb adatok ezt kétségbe vonják. Testét itálokban temették el, de hogy hová, soha sem tudták ki.

Ötszáz éve lesz február 6-án annak is, hogy Erzsébet magyar királyné, Nagy Lajos neje, ennek halála után leányával a kormányt kezébe ragadva, Durazzói Kis Károlyt és párhíveit lekoncoltatta 1386-ban. De már a következő év január 16-án utolérte a végzet keze a horvát bán boszujában.

Pedro Calderon de la Barca-nak, a spanyol Shakspeare-nek, kiről azt mondják, hogy tízenöt éves koráig írta legjobb szindarabjait s 87 éves korában halt meg 1687-ben, szintén ez év május 25-dikén leend halálának kétszáz éves évfordulója. Calderon elétebből kevés számba vehető adat maradt fenn az utókorra. De híre nem csak életében volt európai s nagyobb mint magáé Lope De Vegiá, de két egymásután következő fejedelmek volt kegyeltje, II. Fülöpnek és II. Károlynak; e mellett elég tehetős s nemese születésű ember volt. Ugyanazon évben halt meg More Henrik angol bölcse, kiről Hobbes azt mondta, hogy ha a maga rendszere nem volna helyes, senkiét sem választaná csak a More-ét, — továbbá Aubery Lajos francia történetész, Michel Angelo, a legnagyobb olasz festő, Sir William Draper, a híres katonai író, René Rapin, egy 1621-ben Toursban született tudós jezsuita, egyike a 17. század legismertebb francia íróinak, Charles Lamb, a legkönyveműbb és örökös pénzzavarairól hírhedt angol író, több olasz és francia munka, a többek közt Montaigne «Essay»-i angol átültetője stb.

Ez év június 14-dike emlékezetes nap lesz a mohat medánok bizonyos szektája a vahabítakelölt. Ekkor lesz száz éve, hogy Ibn-Abd-ul-Va-hab, e szekta alapítója meghalt, miután felekezeteinek alapelveit tette az iszlám tanainak a korán betűre való visszavételét. Egy más rendalapító augusztus eszején fogja száz éves jubileumát ünnepelni; ez szent Alfonzo Maria di Liguori, közönségesen «a szegények apostola» néven ismert, ki 1787. aug. 1-én halt meg, miután a redeemisták rendjét alapította, s XIII. Kelemen által püspökké szenteltetett. 1687. nov. 14-én halt meg Michel de Saint Martin, az az excentrikus francia abbé is, ki Caen lakótól a «siami mandarin» képzeleti méltóságát fogadta el, műve pedig a Caen piaczaín található szobrokról 1664-ben jelent meg.

Száz éves születési évfordulója lesz továbbá nov. 4-én a legnagyobb angol színművésznek, Kean Edmundnak; szept. 26-án Cornelius Pelter német festőnek, ki az érdem, hogy a világ legnagyobb képét festette meg, a müncheni «Utolsó itéletet» s azonkívül Goethe «Faust»-jához néhány kitünő illusztrációt is adott ki 1811-ben. Ötszáz éves születési évfordulóját fogják ülni a festők ez évben Fra Giovanni da Fiesole-nak is, kit általában könyörületességért Fra Angelico-nak, és Il Beato Angelico-nak neveztek, s Mugelloban született 1387-ben, családi nevén Guido volt, s legszebb freskót Fo-

Grekor. Kalcsev. Stoilov.

A BOLGÁR KÜLDÖTTSÉG TAGJAI.

18 évi börtönfogság után végeztetett ki. Tudjuk e ritka szép nőről, hogy 1542-ben született s 1558-ban ment férjhez a francia trónörökösöz s később királyhoz, majd ennek halála után unokafivéréhez, Darnleyhez, kinek meggyilkolását pár hóval később nemcsak ő tervezte, de az igazi gyilkoshoz, Bothwellhez nőül is ment. A szép és bűnös nőnek több sok védője s még több támadója akadt történetírói közt; újabban különösen Froude mutatta ki világosan életének roppant tévedéseit, a vértanuságnak, melynek látszatára utolsó éveiben annyira törekedett, hamis voltát. Megbánása, áldása, melyet ellene kért, mind merő tettetés voltak, mert hiszen majdnem ugyanabban a perczben küldött egy bizalmasával üzenetet Fülöpnek, sürgetve őt, hogy törjön be Angliába. De kivégzésének szomorú pompája, szinpadias előkészületei, borzasztó finalója és vallásos háttéré egyikévé teszik az epizódot a világhistoria legmegrőbb jeleneteinek.

Ugyanazon évben, október 20-án halt meg Bianca Capello, toskánai nagyherczegnő, alig

lignóban és Cortonában őrzik. Száz éves születési évfordulója lesz okt. 4-én a nagy híri Francia történetíró és politikus Guizot-nak, ápril 26-án Umland német költőnek, s kétszáz éves halálának évfordulója márc. 22-én a francia zene-akadémia megalapítójának, a párisi opera első karnagyának, Molière barátjának, a florencai születésű zeneszerzőnek, Jean Baptiste Lully-nak.

Mint különösebben hazai tárgyú jubileumok esnek ez évre: *Mátyás király* Bécs alatti táborozásának 400 éves évfordulója, az 1687-iki országgyűlésnek, melyen a nemzet lemondott királyválasztói jogáról, és *Caraffa vértörvényszékének* 200 éves fordulója, mikor a 12-es vezíróság két markotányosné s a bírák egyike, Szentiványi László vándora megkezdte a gazdag s tekintélyes hazafiak elfogatását (febr. 16.). — Ötven éves lesz május 4-én annak is, hogy *Ötvös József* királyi ügyész *Kossuthot* budai zugligeti nyári lakában elfogatta éj idején 48 granátossal, s a budavári József-kaszárnya börtönébe záratta. Aug. 20-án pedig a *nemzeti színház* ünnepli fennállásának ötvenedik évét.

Vajjon lesz-e kedve és ideje a magyarnak mindezeket az öröm- és gyászünnepeket «friss erőben és egészségben» megülni, vagy pedig e visszaemlékezésekben oly gazdag és mindezeknél nagyobb történeti eseményekkel vajudik tán a jubiláló unokák számára — ki tudná megmondani?

KOMÁROM 1848—49-BEN.*

Tudvalevő, hogy az egykoru magánjegyzeteknek fölötté nagy becsülést van bármely történelmi esemény tökéletes megértésénél. A hivatalos adatok, mint elsőrendű források után, legtöbb sikerrel kutathat bennök a történetíró s nem egyszer oly kérdésekben is kalauzul szolgálnak, a melyekre már csak homályos fényt vet a hivatalos aktáknak itt-ott megszakadó, vagy éppen teljesen hiányzó vezérsugara. A Szinnyei József napló-jegyzetei is kiválóan érdekesek arra a korra, a mikor a hosszú nyugalom után mint egy varázsütésre talpraállt a nemzet s 9—10 hónapi megfeszített harcok után meg kelle hódolnia a túlerő előtt. Szinnyei maga is részt vett az 1848—9-iki küzdelmekben. Szemmel látta a körülötte lefolyt tragédiának kivált utolsó felvonását, mely a komáromi vár feladásával ért véget. Mindennap följegyezte 1848. okt. 16-ától a figyelemre méltót, a mi akár a honvédek, s a lakosság magánviszonyaira jellemző, akár a város és vár történetére vonatkozó. Egyszer sem hunyta slomra szemét, míg naplóját meg nem írta, akárhogy el volt is esigáza a fáradalmaktól. Jegyzeteit azon melegében papírra vetette s így a benyomások élelenségét és frissességét, valamint az előadás melegségét, közvetlenségét is megőrizte. Magán naplón sem változtatott, meghagyta az ifjuság esapongását, lobbanékonyságát, de üdéséget s itt-ott kényeséget is, csak egyik-másik fontosabb eseményt igyekezett számos adataival tisztázni, hogy így a komáromi vár történelmének szereplőit mind megismerhesük amaz időponttól kezdve, mikor Komárom a magyarok kezére került, egészen addig, mikor Klapka tábornok már nem tarthatá tovább a várat, a mely minden oldalról körül volt véve az ellenségtől.

Szinnyei el tudja feleltetni, hogy ő nem vitt valami elsőrendű szerepet a küzdelemben. Anyyira belát a dolgok mélyébe nemcsak élénk emlékező tehetséggel s híven megőrzött tapasztalataival: hanem lelkiismeretes buzgó kutatásának eredményével is, hogy sokszor esodálkozva kérdezzük, honnan tudja mindezt egy olyan ember, a ki eleinte csak mint altiszt szolgált s később sem mehetett a főhadnagyságnál fölebb? Talán öntudatosan vetette jegyzeteit már akkor papírra? Talán sejtette, hogy gondos figyelmével jó szolgálatot tesz később a tudományok? Bármint legyen is a dolog: annyira bizonyos, hogy néhány főkérdésben könyve mindenesetre elsőrendű forrás annak a fontos várnak a védelmére, mely már a régi időkben s az 1849-iki harcokban is mindig igen nagy szála volt az osztrákok szemében. Különösen érdekesek a kapitányi feljegyzések napok rajjai, annak a felelmes, de csüggedetlen bátorságnak.

* Komárom 1848—49-ben. (Napló-jegyzetek.) Irta Szinnyei József. Budapest. Kiadja Aigner Lajos. 1887. VIII, 519 l.

annak a kész, de kissé komoly, higgadt elszánt-ságnak a leírásai, a melyeket lehetetlen mely megindulás nélkül olvasni.

Szinte láthatjuk a mely levertséget, mint vesz erőt az eddigi önbizalomban, mikor hírel Klapkának, hogy Görgei letette a fegyvert: hogy nem akarják hinni, mennyire kétkelnek a balsugalmú hírből még a haditanács tagjai is, a kik között a szép egyetértést napról-napra élesebb ellenségeskedés váltja fel. Midőn az első villámcsapás után alig egy hétre, augusztus 18-án a «Pressburger Zeitung»-ból minden kétséget eloszlatólag szomorúan láthatták, hogy «folyó hó 13-án Világosnál a rebellek főnöke, Görgei, serege nagy részével, 30—40,000 emberrel föltétlenül letette a fegyvert»: a sereg fájdalom s kétségbeesése elviselhetetlennek tűnt fel. Az izgalom nőttön-nőtt, midőn a világiosi menekülők egyre sürűbben és sürűbben érkeztek s könnyes szemekkel, elfojtott hangon beszélték a csatára vitt nemzet utolsó erömegfeszítését. Klapka maga is szállására vonult a lesújtó hír első hallatára s mikor Szillányi, tábornok főnöke meglátogatta: a pamlagon ülve s keservesen sírva találta. De erőt vett magán. Másnap már, augusztus 19-én, d. u. négy órakor megjelent az első osztrák parlamentár, Büttner főhadnagy, a ki Haynau-nak egy kiáltványát kézbesítette s Lieber vezérőrnagy levelét, a ki többi közt ezt írja: «Figyelmeztetem önt, kövesse Görgei példáját és ezzel az emberiest és jogost méltányolja, a szerencsétlenséget okozó és pusztító háborúnak vessen véget.»

A haditanács tompa zúgással fogadta a vár-feladásnak ezt az első postáját, de még mindig voltak, kik úgy valának meggyőződve, hogy ez az egész csak koholmány, hazugság, s az ellenség fogása, hogy a sereget elűsségsze és a vár átadására bírja: azért pusztán csak szóbeli válaszszal akarták a parlamentárit visszabocsátani, hogy «hazug híreknek hitelt nem adnak s azok által nem engedik magukat megfélemlíteni.» A higgadtabb, komolyabb, szenvedélytelenebb többség azonban győzött.

Igy alakult csakhamar a két párt. Az egyik mit sem akart hallani a feladásról. A másiknak elve «becsülettel kapitulálni vagy elveszni» volt. Amaz a várparancsnokság minden tettét gyanus szemmel kezdte nézni s még attól a gondolattól sem idegenkedett, hogy Klapkát eltegye láb alól. Emez teljesen bizott a fővezér őszinte hazafiságában s bár el volt határozva minden lehetőt megtenni, a sikeretlen vérontástól ovakodni akart. Az alkudozások napirenden voltak. Egyre jöttek-mentek a követek egyik táborból a másikba: de még augusztus vége felé nagyon kevés volt a remény, hogy mindez sikerre vezessen. Pedig a Görgeinek augusztus 16-ikáról kelt levele is rendkívül kevés bizalmat nyújthatott. E fontos levélnek, melyet Amicskov orosz ezredes, Paskievics herceg tábornokai segédítstje s Jungbauer osztrák alezredes adtak át Klapkának, legalább néhány utolsó sorát lehetetlen nem közölnünk, oly fölötté érdekesnek hisszük. «A hazámra való tekintet, írja Görgei, melynek minden áron békét akartam szerezni, — arra indított, hogy a fegyvereket tegyem le. Előbb azonban felszólítottam az ideiglenes kormányt annak belátására, hogy miután úgy sem segíthet a hazán, sőt azt még mélyebben dönti a szerencsétlenségbe, tehát mondjon le. Ezt meg is tettem és minden polgári és katonai hatalmat az én kezeimbe helyeztem, mire én, minthogy az idő sürgetett, azt a gyors, de mindazonáltal jól megfontolt határozatot hoztam magamban, hogy ő felsége az orosz czár serege előtt a fegyvert föltétlenül letegyük! Legvittebb és derekabb esapataim belejegyzéseket adták ebbe. Arad környékéről valamennyi hadosztály önként csatlakozott hozzám, Arad vára is, Damjanichsal élen, kijelenté, hogy hasonlólag akar cselekedni! Eddigél oly bánásmódban részesülünk, a milyet forradt katonának derék katonától várnia lehet! *Dontok meg, mit tehetsz és mit kelljen tenned!*»

Innentől kezdve a vár-feladás eszméje nem volt többé idegen, bár a régi önbizalom és bátorság apródonkint ismét visszaszállt a seregbe, a melynek szelleme, mint Klapka is megjegyzi, azt a biztosítást nyújtotta, hogy a legvégső esetben is becsületes sors vár Komárom várára. Azonban majd egy hónap elmúlt s a magyar seregben lassankint megingott a hűség egyfelől, másfelől pedig a vérmesh reményű ellenzék titkos összejöveteleket tartott, hogy Klapkát leszoríthassa a cselekvés teréről. Nyilvánvaló volt, hogy Klapka minden áron a vár feladását célozza. Csak hogy

az okokat igen különbözőleg ítélték meg. Az ellenzék hazafurkást látott még a békealkudozásokban is s az ugynevezett *csalóközi köztársaság* létesítésén fáradozott, a melynek Thaly Zsigmond és Mack tüzérezredes voltak legelkesültebb hivi. A létesülő köztársaság eszéjait Szinnyei így adja elő: «Thaly szállásán az összeesküdeket a következő főpontokban állapodtak meg: Klapkát ártalmatlanná teszik, új parancsnokot választanak, miniszteriumot alkotnak, ki-rohanásokat tesznek, tért foglalnak, ujneoznak, élelmet szereznek és ha kell, egy láb igy vesznek.» Az összeesküvés azonban épen akkor, mikor a vár feladásának feltételei mind határozottabb alakot nyertek, felfoldoztatott, s Thaly és társai elfogattak. Mivel azonban vádoló nem volt, a vád semmi bizonyítékkal nem bírván: a haditörvényszék kénytelen volt a pört megszüntetni s Klapka a tisztet szabad lábra helyezte.

Ily viszonyok közt értesült Klapka, hogy Haynau maga vette át a vár körülzárolásának közvetlen vezetését. Arról már rég le kellett mondani a magyar seregek, hogy a vár feladásával bármilyen eredményt is kicsikarhasson az összes magyarságra nézve. Eleintén efféle kikötéssel kezdődött meg az alkudozás, csakhogy erről az ellenség hallani sem akart. Most már rendkívül sokat változtak a föltételek, a melyek bármilyen kevés sikert biztosítottak is, bele kellett elfogadásukba egyezni. Erre nézve igen érdekesek Szinnyei följegyzései a vár és őrség belső állapotáról, mely elég szomorú képet nyújt, bármiképp magasztalják is a sereg lelkesültségét. A lelkesület még maga nem lehet vala képes oly fontos erőséget megmenteni, mikor az élelmiszerek job-bára fogytán voltak s a rosszul ruházódó legénység a beállott hűvös és nedves időben mind többet szenvedett s mind több-több beteg számlált. Szeptember végén már 5000 beteg feküdt a kórházakban. Aztán a magyar bankjegyek értéke annyira leszállt, hogy mint Szinnyei írja, a katonai zsoldjárt egy pohárka pínkát is alig kapott. Nincs tehát, mit esodálni, hogy a fővezér már régebben átlátván, mire képes az őrség, sokkal esekélyebb kedvezménybe is kénytelen volt beleegyezni. Egyebiránt Klapka akkoriban már semmiféle alkudozásban nem akart részt venni s még a pusztá-barkályi találkozókn sem volt jelen, a hol Haynau aláírta a vár átadásának okmányát. Klapka még ugyanaz nap, szept. 27-én este 9 órakor szintén megerősítette az okmány érvényét aláírásával. Pár nap mulva, október 2-dikán megkezdődött az átadás és 4-én ért véget. Szinnyei élénk színekkel rajzolja a magyar sereg, különösen a huszárság bucsuját. «Itt halottuk — írja — egy sebekből borítottven huszár szavait, melyekkel «sárga» lovának, mely őt oly sok esatában hordozá, éreneyt magasztalá; míg a másik barna, gyorslábú «csillagát» dícserte, mely csak az imént ragadta ki az üldöző ellenség körmei közül; egy harmadik kardját törte ketté és keserű fájdalommal dobta el magától, mások fenyegetve emelték fel ökleiket és káromkodtak, a mint csak egy huszártól telik. Öszbecsavarodott huszárok, mint gyermekek sírtak, nem tudván lovuktól megválni.»

De minek folytassuk tovább? A kit a magyar forradalom utolsó fontos aktusa érdekelt: az bizonyára el fogja olvasni Szinnyei munkáját, mert ebből nemcsak a vár hadi, de közgazdasági történetét is megismerheti, valamint a főbb szereplők életrajzát is főbb vonásaiban.

Dr. VÁCZY JÁNOS.

NŐI MUNKA ÉS DIVAT.

Legyezők mint szobadiszkek.

A legyezők díszítésének divatja — rage-a, vagy dübe — a mint a francia műnyelv nem valami diskret szójárára újabb nevezet — kezd igen felkapott lenni, és sok eredetiséget fejt ki. Legelterjedtebb használatnak örvendenek a pálmalevelek, melyek Amerikában s Kanadában igen lényeges ruházati cikket képeznek a nyári hőség alatt, s még az istentiszteletbe is törvénykezésbe is behatoltak. Ezeket különféle módon díszítik, némelyeket hasznossági szempontokból is, például zsebekkel és tüpárnával, másokat csupán faldiszul. Ez utóbbiak közül szép példányt volt alkalmunk látni Marton Alajos fővárosi díszműkereskedésében, melyben a levél felének minden külője különféle szímben színelkent volt kivarrra, s felváltva csillámfonállal levarrra. A legyező másik fele plüssel volt borítva s rajta

vagy valódi vagy himzett pávatollak. De ez a stíl sokféleképp módosítható is. Lehet az egész legyező selyemmel vagy plüssel borítva, selyem- vagy hátfűz-hímzéssel, vagy pedig félig festve, félig kivarrra, vagy ismét a színházban használt aranyzálakkal díszítve.

Legújabb formája a fali táska-legyezőknek kettős, két pálmalevelekből, melyek közül egyik egész és gazdag plüssel van borítva, a másiknak nyele le van vágva s előresze minden külőjén arany szálla levarrra. A két legyezőnek nagyságra teljesen meg kell felelni, különben ha széleik összeerősíttetnek, nem illenek jól össze. A pálmalevelek szélcinek és a zsebeknek varrá-sára gomblyuköltés használatiik.

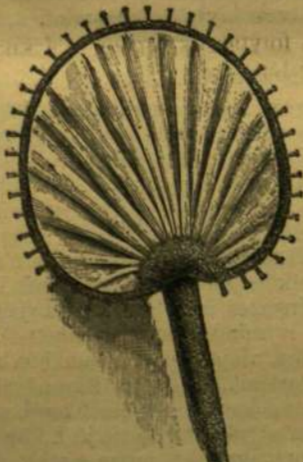

Legyező-dísz, mint névjegytartó.

A fali táska-legyezők rendeltetése lehet fényképek tartása is; a fellegyező például plüssel vagy bársonnyal van borítva, és közeje s a legyező közéje csúsztatandók be a fényképek, mire aztán a legyező olyformán fűggesztendő föl a falra, a mily helyzetben a fénykép legelőnyösebben mutatkozik.

A japáni papíregyezők is azok közé tartoznak, melyek decoratív eszöklora felettébb alkalmasok. Sokat lehet látni tarka olajfesséssel, vázlat szerint díszítve vagy ferde síkóra osztva, s mindenik rész más-más stylen festve meg; például egyik virágokkal, a másik tükörképzettel, a harmadik tengeri részlettel vagy alakokkal stb. Szép kivitelben ezek is nagyon hatá-sosak.

Elmes újítás egy szintén Marton A. által készített három lábú állvány, három pálcából, melyek négy láb hosszúak, s tetejőktől egy lábnyira vannak összeröszítve. Ide egy japáni legyezőt állítanak, hátterül egy-két nagyobb formájú fényképnek. A botok lehetnek meghántva, vagy fényezve, de igen gyakran feketére vannak festve s a hol összeérnek, oda egy esokrot alkalmaznak szalagból. E kis állványok otthon is könnyen elkészíthetők s csinosan díszítenek egy szögletet.

Tá-tartó legyező.

Valami a szakácsiskolákról.

A magyar konyháról elismert dolog, hogy a világ legelső konyhái közé tartozik. De azért távol vagyunk attól, hogy a főzés minden titkában egyenlő magaslaton álljunk némely külföldi országokkal s különösen a konyhai takarékoság szempontjából sok és méltán kifogásol-

A lalimártás készítése.

sága eredményezi, de tény, hogy a francia gazdaszony a maga takarékosági rendszere mellett esztendeig is pompásan megel-betne csak azokból a hulladékokból, melyek nálunk néhány hónap alatt a konyhán kárba vesznék. Pedig a konyha hulladéka megannyi elfecsérelt nemzeti vagyont képeznek, melyek megtakarítása jelentékeny nemzetgazdasági előny-nyel bírma.

Hogy ebben az irányban a konyhai reform ügye mily fontos és sürgető, abban példát ad nekünk Amerika, hol tíz évvel ezelőtt alakult New-Yorkban egy *főző-iskola*, Miss Corson kezdeményezésére, főleg abból a célból, hogy a legjobb idegen rendszereknek egy praktikus rendszerré való egybeontásával, kiváltképen munkások nejei és lányai igényeivel való főzési rendszert teremtsen meg és új és tisztességes munkatért nyisson a női szorgalomnak. 1877-ben, épen a nagy vasúti sztrájk után, Miss Corson ötven ezer példányban bocsátott közre egy ily című füzetet: «Tizenöt centes ebédek munkás-családok számára» — s a füzet kelete oly nagy volt, hogy szerzőjete a szocialista demagógok már komolyan fenyegetni kezdték, hogy hagyjon fel működésével, minthogy tartottak attól, hogy ha a munkások ráhallgatnak s megtanulják, hogyan kell kevesebb kiadással jobban élni, a munkaadók ezt arra fogják fölhasználni, hogy a munkabért leszállítsák. Am lassanként nyugod-tabb felfogás foglalt tért, Miss Corson ingyenes előadásait mind nagyobb számmal kezdték látogatni s a szegényebb néposztály valódi áldását szíjra van a halak, ha frissek, szívós húsúak, élénk világos szeműek, merev uszonnyal. Rá-kokban viszont legjobbak az élénk színűek és fűrgék» stb.

A new-yorki szakácsiskola gyermekek és felnőttek tanfolyamából áll és szem előtt tartja az étkek elkészítésére s folszeletelésére való gyakorlati utasításokon kívül a bevásárlásokra vonatkozó útmutatásokat is, nagyon bolesen tudja azt, hogy a bevásárlásban járatlan gazdaszony mennyire ki van szolgálta a mérsáros önké-

Gyermekek osztálya.

Felnőttek osztálya.

nyének. E mellett a felnőttek osztálya a takaré-kosság szempontján kívül, melyre mindenütt főszűly van fektetve, a szakácsművészet bizonyos elegánziáját sem hagyja figyelem nélkül. Van-nak ezenkívül magán-örök is, melyekben a tanít-ványok saját magok készítik el ételüket, s az elhasznált anyagokért fizetnek.

Kisejünk figyelemmel egy ilyen leczkét, mi-kor a tanítvánsereg a piacon tartja gyakorlati óráját, élén a tanítónővel, ki egy-egy csibét ra-gadva kezébe, a körje csoportosuló figyelo areok feszült várakozása közepette kezdi meg előadását.

«A friss csibe — magyarázza — élénk szeméi-ről, hajlékony lábairól, nedves bőrével ismerhető fel. Legjobb a testes, kövér és csaknem fehér. A sütni vagy pörkölni való csirke lábai és nyaka aránylag nagyok terjedelméhez; mellesontja he-gye puha és könnyen hajlik az ujjak közt.»

Most kacsák, ludak, pulykák, galambok kö-vetkeznek a sorban. A lányok szakértő kifeje-zéssel tapogatták mindegyiket sorra, s majd áttér a magyarázat a zöldségekre és veteményekre.

«A gyökérveteményeknél fődozog, hogy nagyok, egyformák legyenek, ráncz nélküli felhással, s érestől egész csirázásig jók. Minden zöldségnél szükséges, hogy fűrtös, friss és nedvűs legyen s legjobbak közvetlen virágzás előtt.»

Hasonló tárgyalásban részesülnek a gombák, hagymák, tormák, s az anyaföld más terményei is, mire az előadás a hűsmétek ismertetésére csap át, mindig a magyarázat tárgyának szem-léltető feltüntetésével.

«A marhahús — hangzik tovább az elő-adás — élénk piros színnel kell bírnia, sárgás kövérséggel csikozva s kívül is vastag zsírtég-gel borítva. A jó ürühús élénk vörös, sok ke-mény, fehér zsiradékkal. Borju- és sertés-hús élénk hűszintiek, bő kemény, fehér, félig átláts-zó kövérséggel. A legjobb barányhús pedig gyöngye rózsás színezete s fehér, csaknem átláts-zó zsírja van. A halak, ha frissek, szívós húsúak, élénk világos szeműek, merev uszonnyal. Rá-kokban viszont legjobbak az élénk színűek és fűrgék» stb.

Ilyen irányban folynak tovább az utcai elő-adások; de lépjünk most be az intézet termébe,

A mártást.

